आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

June 2019, Issue-55, Vol-02

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor
Dr. Ravindranath Kewat
(M.A. Ph.D.)

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned by CamScanner

Printing Area

Editorial Board & Advisory Committee

1) Dr. Vikas Sudam Padalkar (Japan)
2) M.Saleem, Sialkot (Pakistan)
3) Dr. Momin Mujtaba (Saudi Arebia)
4) N.Nagendrakumar (Sri Lanka)
5) Dr. Wankhede Umakant (Dist. Beed)
6) Dr. Basantani Vinita (Pune)
7) Dr. Upadhya Bharat (Sangali)
8) Jubraj Khamari (Orissa)
9) Krupa Sophia Livingston (Tamilnadu)
10) Dr. Wagh Anand (Aurangabad)
11) Dr. Ambhore Shankar (Jalna)
12) Dr. Ashish Kumar (Delhi)
13) Prof.Surwade Yogesh (Satara)
14) Dr. Patil Deepak (Dhule)
15) Dr. Singh Rajeshkumar (Lucknow)
16) Dr. Ashlesha Mungi (Baramati)
17) Dr.Patwari Vidya (Jalna)
18) Dr. Maske Dayaram (Hingoli)
19) Dr.Padwal Promod (Varanasi)
20) Dr.Lokhande Nilendra (Mumbai)
21) Dr.Narendra Pathak (Lucknow)
22) Dr.Bhairulal Yadav (West Bangal)
23) Dr.M.M.Joshi, (Nainital)
24) Dr.Sushma Yadav (Delhi)
25) Dr.Seema Sharma (Indor)
26) Dr. Choudhari N.D. (Kada)
27) Dr. Yallawad Rajkumar (Parli v.)
28) Dr. Dinesh Kumar Charan (Rajasthan)
29) Dr. Awasthi Sudarshan (Parli v.)
30) Dr. Prema Chopde (Nagpur)
31) Dr Watankar Jayshree
32) Dr. Saini Abhilasha,
33) Dr. Vidya Gulbhile (Dist. Beed)
34) Dr. Kewat Ravindra (Chandrapur)
35) Dr. Pandey Piyush (Delhi)
36) Dr. Suresh Babu (Hydarabad)
37) Dr. Patel Brijesh (Gujrat)
38) Dr. Trivedi Sunil (Gujrat)
39) Dr. Sarda Priti (Hydarabad)
40) Dr. Nema Deepak (M.P.)
41) Dr. Shukla Neeraj (U.P.)
42) Dr. Namdev Madumati (M.P.)
43) Dr. Kachare S.V. (Parli-v)
44) Dr. M.D.Ali Khan (Karnataka)
45) Dr. Pawar Vijay (Mumbai)
46) Dr. Chaudhari Ramakant (Jalg

Indexed

IMPACT FACTOR 6.039 iijif

Cosmos
IMPACT FACTOR
5.395

Govt. of India,
Trade Marks Registry
Regd. No. 3418002

Note : The Views expressed in the published articles,Research Papers etc. are their writers own. 'Printing Area' dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute,academic body and others. The agreement of the Editor, Editorial Board or Publicaton is not necessary. Disputes, If any shall be decided by the court at **Beed** (Maharashtra, India)

http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned by CamScanner

14) DEPOSITS ANALYSIS OF PUBLIC SECTOR BANKS (PSB$_s$) IN INDIA
Miss. Sarika Namdeo Shinde, Kolhapur ||66

15) Learning Disabilities and Their Impact on Leadership Ability of Children
Stephen Ignatius Almeida & Dr. Ghoti R. M., Kannad ||71

16) The Analytical Study of Insurance Sector to Employment Upliftment
Preeti Verma, Mathura (U.P.) ||75

17) WATER IRRIGATION MANAGEMENT OF TAMILNADU
Dr. V. T. KUMAR, Dharmapuri ||79

18) Women Entrepreneurship: A Socio-Economic Development Approach
Mrs Bijal M. Shah & Dr . Rupal N. Patel, Anand Gujarat -India ||82

19) STUDY OF QUICK UNDERSTANDING OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS
Dr. Arvind Kumar Singh, Ballia (U.P.) ||86

20) Investigating Impact of NAAC Accreditation on the Library Functions in ...
Anil M. Chahande & Dr. S. M. Rokade, Ralegaon ||89

21) Decision Making, Learning and Thinking Style of Teacher Trainees in ...
Gaurav Kumar, Dr. D. B. Tali & Dr. Pooja Gupta, Chittorgarh, Rajasthan ||92

22) Enterprise risk management (ERM)
Mr. D. B. Jaganiya, Patan ||100

23) Modern Trend Setters Of Punjab And Their Contribution In Commercialising ...
Harsimran Kaur Bhatti ||105

24) IMPACT OF EMPLOYMENT GENERATING SCHEMES IN INDIA : A CASE STUDY OF ...
Dr. Niranjay Kumar, Bihar ||109

25) Individual Freedom in Rabindranath Tagore's Gora
Mr. V. B. Sarvaiya, Dist. Rajkot (GUJARAT) ||115

26) वर्तमान काळात संगीत शिक्षणाची दुरदृष्टी
प्रा.डॉ.सुनील पारीसे, ता.जि.अकोला ||121

27) 'बालगुन्हेगारी' आधुनिक भारतासमोरील प्रश्न ?
प्रा. अनिल विठठलराव कुराडे, जि. कोल्हापूर ||123

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned by CamScanner

26

वर्तमान काळात संगीत शिक्षणाची दुरदृष्टी

प्रा.डॉ.सुनील पारीसे
संगीत विभाग प्रमुख,
श्री.गणेश कला महाविद्यालय कुंभारी, ता.जि.अकोला

****

संगीताचे शिक्षण घेतांना त्याचे महत्व बहुतेक लोकांना कळलेले दिसते याचे कारण असे की, यापुर्वी संगीतातील तज्ञांनी महानुभवानी संपूर्ण भारत देशात संगीताचा प्रचार प्रसार केलेला आहे. सतत संगीताचा प्रवाह एखाद्या नदीच्या प्रवाहा प्रमाणे अविरत सुरू आहे. नदीच्या प्रवाहा प्रमाणे संगीताचा प्रवाह थांबता थांबत नाही जीकडे तिकडे संगीत विद्यालये शाळा महाविद्यालयात संगीत शिक्षण देणाऱ्यांचे प्रमाण वाढतच आहे. वर्तमान काळात मिडीया सुध्दा मागे नाही संगीताच्या परिक्षा उत्तीर्ण होवून संगीत विशाद,अलंकार एम.ए. एम.फील पीएचडी पर्यन्तचे शिक्षण घेवून संगीताचे शिक्षण घेणारा विद्यार्थी सुध्दा आपले करिअर संगीतामध्ये घडवत आहे मग तो कलावंत म्हणून जरी मागे राहिला तरी चालेल अशी समाजमनाची धारणा दिसते परंतु जीवन जगण्यासाठी संगीताचा सहारा घेतांना दिसत आहे. यामुळे कदाचित कसदार कलावंताची वानवा होईल परंतु संगीत शिक्षणाची दुरदृष्टी वाढीस लागेल.

संगीत आणि शिक्षण या दोन्ही कृष्णा कावेरी नदया प्रमाणे एकल नांदताना दिसतात असा विचार सर्वाच्या मनात यायला हवा संगीत शिकावे लागते याची कल्पना सामान्य जनाच्या मनात सतत येत राहते आणि ते कृतीत आणण्यासाठी प्रयत्नशिल असतात. अवती भवतीच्या लोक चर्चेमुळे एकमेकांत संगीत शिकण्याची चढा ओढ लागलेली दिसून येते अनुकरणात्मक स्वभावामूळे काही जिद्दीने शिकले आणि त्यांनी आपले नांव कमावले गुरू शिष्य परंपरेच्या इतिहासात त्यांना स्थानही मिळाले. निसगनि सर्वांना गळा दिलेला आहे. सर्वांकडे गाण्याचा गळा वादनाची कसब असल्यास केवळ अनुकरण करूनही गायन वादन करता येऊ शकते असा जनमानसात सुर उमटतांना दिसुन येतो आपण स्वत:साठी करावे काही इतरांसाठी करावे हा ज्यांचा त्याचा प्रश्न असतो. परंतु सर्वांनी प्रयत्न केला पाहिजे हे महत्वाचे आहे.

संगीत शिक्षक अध्यापक, प्राध्यापक यांची परिस्थिती लक्षात घ्यावी काहीना सरकार कडून वेतन मिळाते तर काहींना तुटपुंज्या वेतनावर काम करावे लागते. परंतु विद्यार्थ्यांना संगीताचे ज्ञान देणे सुरूच असते. कोणी खाजगी शिकवणी घेवुन विद्यार्थी घडवतांना दिसतात काही शाळा महाविद्यालयात जावून संगीत विभागाद्वारे विद्यार्थी घडवतात काही शिक्षकांना विद्यार्थी फी देतात त्यातच त्यांचा उदरनिर्वाह चालतो. मान्यता प्राप्त शाळा महाविद्यालयातील अध्यापक प्राध्यापकांना शासनाद्वारे पगार मिळतो. उत्तम व हमखास ज्ञान करून देण्याच्या दृष्टीने शिक्षण देणे ही कल्पना शिक्षकांना नव्हे तर विद्यार्थ्यांना देखील मान्य करावी लागेल. अशा परिस्थितीत संगीत हा विषय इतर विषया प्रमाणेच एक विषय आहे ही जाणीव सामान्य जनतेस व संगीताशी प्रत्यक्ष संबंध असलेल्या कलाकारांला मुख्य म्हणजे हे राज्य व केंद्र सरकारला रूजलेली दिसते. एखादा विद्यार्थी कोणाहीकडे कुठल्यातरी विद्यालयात

Scanned by CamScanner

शाळा महाविद्यालयात गाणे शिकायला किंवा वादन शिकला तर चार–पाच वर्षानी त्याचे संगीतीक ज्ञानाचे फलित पदरात नेमके काय पडले हे ज्याचे त्यालाच कळत असते. कारण पक्की तालीम याच ठिकाणी मिळेल अशी खात्री विद्यार्थी दशेत पटणे तसे कठीण असते तरीही दहा बारा वर्षानी तोच विद्यार्थी संगीताचे ज्ञान घेवुन आपले करिअर घडवत असल्याचे दिसतो. मुख्य सांगायचे म्हणजे संगीत शिक्षणाचा दर्जा उत्तम असेल तर विद्यार्थी घडतोच. ''बाप दाखव नाही तर श्राध्द कर'' किंवा हा सूर्य हा जयद्रथ इतके सांगण्याची धमक तालीम घेतल्यानंतर निर्माण व्हावी तर विद्या घेतल्याचे समाधान लाभेल. संगीत शिक्षणाच्या बाबतीतील सुसूत्रतेचा अभाव मैतक्य नसल्याची स्थिती दुराभिमान, हट्टाग्रह इत्यादी बांधक गोष्टी संगीत विद्येच्या अस्तीत्वाला अनेक वर्षापासुन काही काळापर्यत सिमित होत्या. परंतु ती परिस्थिती आता बदललेली दिसून येते. आजचे हिंदुस्थानी संगीत भक्कम पायावर आधारलेल्या स्वरूपात उभे आहे त्यामध्ये भरपूर प्रमाणात विकास झालेला दिसून येतो जसे की, काही शाळा कॉलेजात संगीत हा विषय सुरू असून विद्यार्थी संगीताचे ज्ञान घेत आहे. भारतातील काही संगीत संस्थाद्वारे सगीत विद्यालये, संगीत ॲकेडमी चालविली जाते काही गुरूशिष्य परंपरेतुन विद्यार्थी कलावंत घडत आहेत. अनेक इलेक्ट्रीक साधनाच्या माध्यमाद्वारे, मिडीया दुरदर्शनच्या माध्यमाद्वारे विद्यार्थ्यामध्ये संगीत शिक्षणाची आवड निर्माण होत आहे. पुन्हा खऱ्या अर्थाने संगीत हा विषय रंजक व्हावा, लोकाभिरूचिचा दर्जा सुधारावा यासाठी संगीत विषय राष्ट्रीय स्तरावर इतर विषयाप्रमाणे वर्ग ५ ते उच्च शिक्षणापर्यत सर्व संस्थेत असावा. यासाठी सर्वानुमते प्रयत्न केल्यास वर्तमान काळातील सांगितीक दूरदृष्टीला हातभार लागेल व आपल्या भारतीयांचा मान अधिक प्रमाणात उंचावेल व आपल्या सांस्कृतिक भूमीचा पाया अधिक मजबुत होईल.

संदर्भ ग्रंथ

१. प्राचीन भारत मे संगीत – डॉ.पुनम मिश्रा

२. रियाजाचा कानमंत्र – पं.यशवंत देव

३. भारतीय संगीत स्वरूप आणि प्रयोजन – कृष्णचंद्र ज्ञाते

४. संगीत कला विहार – अ.भा.गा.मंडळ

❑❑❑

Scanned by CamScanner

प्रमाणपत्र

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ शिक्षण मंच

अखिल भारतीय राष्ट्रीय शैक्षिक महासंघ संलग्नित

(र.नं. एस/२५१२५/१९९३)

– वार्षिक सदस्यता प्रमाणपत्र –

श्री/श्रीमती डॉ. सुनील पी. पारिसे

यांना अखिल भारतीय राष्ट्रीय शैक्षिक महासंघ, नवी दिल्ली या राष्ट्रीय शिक्षक संघटनेची तसेच संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ शिक्षण मंच, अमरावती या विद्यापीठीय संघटनेची वार्षिक सदस्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

आपला वार्षिक सदस्यता क्र. 976 असून

हि सदस्यता दिनांक ३१ डिसेंबर, 2019 पर्यंत वैध असेल.

दिनांक : 8/2/2019

डॉ. सुनिल आखरे
महामंत्री
संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ
शिक्षण मंच, अमरावती

प्रा. प्रदीप खेडकर
अध्यक्ष
संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ
शिक्षण मंच, अमरावती

कार्यालय : द्वारा, प्रा. प्रदीप दा. खेडकर, १२, कलोती नगर, बायपास रोड, दस्तूर नगर जवळ, अमरावती – ४४४६०६ (महा.)
संकेत स्थळ : www.shikshanmanchamt.in | ईमेल : shikshanmanchamt@gmail.com

Scanned by CamScanner